

ՏՆՈՐԷՆ ԽՐԱՐԱԳԻՐ

ՊՆՏԱՍՈՒԱՆԱՏՈՒ

ՆԻԻ Մ. ԹԻԻ ՊԵՆՏԱՍՈՒ

ԽՐԱՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

Դարձրիւմ Բէրձիւկէ Բաղար
Իրաւ Խաւի Գէտի Խաւար Գիւ
Դոյ Թիւ 12

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն

ՊԵՐՈՐ 1 ՂԵ՛՛ ԹՈՒՂԹԻ՛՛՛՛

ԲԱՅԱՆՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈՐԱԳ ԿԱՄԱՐ

Տարեկան	ՊՐԶ.	250
Վեցամսեայ		130
Եռամսեայ		70

ՑԱՆԱԽԱԳ ԿԱՄԱՐ

Տարեկան	ՊՐԶ.	330
Վեցամսեայ		170
Եռամսեայ		90

Օտար երկիր տրկն. 40 Պրք.

Պ. ՏՐ ՊԵՐԱՐԱԳ 1870 ԻՆ

Յիւնիս-գերմանական պա-
տերազմին ատենը, Պիլմարք իշ-
խանին հետ մինչև վերջը քար-
տուղանութեան պաշտօնով գա-
նուող Տօթթ. Մօրից Պուշ, այս
անգամ գիրք մը կ'հրատարակէ
«Պիլմարք ի պատերազմի 1870
ամին» մակագրով: Հեղինակը,
որ շարունակ զարմանալի իրո-
ղութիւններ կ'չարէ ետէ ետեւ,
սակայն և այնպէս անդիւր ծայր
անկեղծութեամբ գրած Ընա-
լու գրքում մը կ'ընէ իւր գիրքը:
Անդ Պ. ալ Պիլմարք կ'տես-
նուի մերթ իր համազգեստովն
ու սովորաբար և մերթ իւր
ցաղգեստովն ու հողթմովն:

Կայսրութեան քարտուղարը
մտքէն անցածը պահելու յատ-
կութիւնը կամ թերութիւնը
չունի, այլ ինչ որ կ'ընէ իւր
գիրք և իրաւ վրայ, սովոր-
ութիւնն է յայտնապէս ըսել զայդ,
և իր այն ըսածներէն և ոչ զմին
չէ կորուսած իւր հաւատարմ-
քստաւարտը, որն որ իւր տի-
րջը բերնէն խօսք մ'իյնալը ը-
սելուն պէս՝ իսկոյն թղթի մը
վրայ կ'գրէր, և ահա այս յի-
շատակարարաց հաւաքածոյն է
որ այսօր Պ. Մօրից Պուշի հա-
տընտիր գրքին առարկայն կը
կազմէ:

Անթիւ թանկագին գաւառ-
ղութիւններ և հետաքրքրական
դէպքեր երևան կ'հանեն, որոց-
մէ մէկ քանին և նշանաւորնե-
րը հարկ կ'համարենք յառաջ
բերել:

Գիրքը հետեւեալ բաւերո-
վը կ'սկսի. «1870 յուլիս 31ին,
երեկոյեան ժամը 5 1/2ին, կայս-
րութեան քարտուղարը, Ս. Հա-
ղարգութիւնն առնելէն յետոյ,
իւր պաշտօնական ապարանքէն
կառք նստելով գնաց Վիլհէլմ-
շթրասի երկաթուղւոյ կայա-
րանը, իւր կինն ու աղջիկն ալ
հետն ունենալով, իւր վեհա-

պետին հետ միասեղ պատե-
րազմին դաշտը մեկնելու:

Պիլմարք իշխանը, 1866ին և
անկէ առաջ, Նաթօլէօն Գ. կայ-
սեր հետ ունեցած յարաբերու-
թեանցը վրայօք խօսելով, օր
մը սա պէս ըսել է. «Բարիդի
պաշարման միջոցին երբ Պ. Թի-
րի հետ կ'ընտանացէի, գաղղիա-
ցի սոյն պետական անձն ինձ
խօսակցութիւն մը յիշել տուաւ,
զոր ըրած էի Պօթթմօնի գէթ-
սին հետ 1867ին. Ստոյգ է որ
ըսի գրքին թէ՛ Նաթօլէօն կայս-
րէն իմէ լաւ ու յստակ նշա-
րած ու գիտցած ըլլալ իւր օ-
գուտներն ու առաւելութիւն-
քը, 1866ին շատ սքանչելի եւ
կարի իսկ գերազանց գործ մը
տեսած պիտի ըլլար: Աւստրիոյ
վրայ մեր պատերազմ բացած
միջոցին Նաթօլէօն կայսրն իմէ
ամենայն ու ժողովեալ մը ձեռք
առնէր այն խնդիրը (Ինչ գե-
տին կողմէն Գաղղիոյ սահման-
ներն ընդարձակելու ինդիւրն
աւանդել կուզէ) զոր անկէ
վերջը Պիլմարք թղթի ձեռք
պահանջելու ելաւ, ասի այն ա-
տեն աւելի աղէկ կ'ըլլար իրեն
համար: Սա՛ կայ որ՝ գոնէ այն
ատեն չպիտի կրնայինք զինքն
արդիւն ալ բանն ընելէն, եւ
հաւանական ալ չէ որ Անգլիա
միջամտելու ելնէր:

«Այս դէպքին մէջ իւր բ-
նելիք միակ բանն էր՝ անյայտ
գործել և տակէ յառաջ գաղղի-
արդիւնքը աչքէ չհեռացնել: Ե-
թէ մեք (Բրուսիացիք) յաղթող
եղնէինք, իւր ամենէն ապահով
քաղաքակառութիւնն էր մեր
կողմը բռնել, և զմեզ աւելի
յառաջ մղել յաղթութեամբ
գրեմովցած: — Բայց այդ մարզը
(Նաթօլէօն Գ.) միշտ թիֆէն-
պախի մնէր և անանկ եղաւ մը-
նացաւ: (Այս թիֆէնպախի ըս-
ուած անձը Աւստրիացի զօրա-
պետ մ'էր Երեմիայի պատե-

րազմի միջոցին, որ ճարպիկ և
նրբամիտ մէկն ըլլալու համար
մ'ուներ, բայց իրօք յողովող
և ինչ ընելիքը չգիտցող կորա-
պետ մնէր):

Կրամսնի դքսին վրայօք ալ,
որոյ մէկ անխորհրդապահու-
թիւնը պատճառ եղաւ Գաղղի-
ոյ և Բրուսիոյ մէջ պատերազմը
վաւրացնելու, Պիլմարք իշխա-
նը հետեւեալ կերպով կ'ըսէ:

«Եթէ ես իրեն տեղն եղած
ըլլայի, զօրագնդի մը մէջ մըտ-
նելով զինուոր կ'գրուէի, և պա-
տերազմի դաշտին արեւմտեայ
դիմէն, պաշտօնէութեան մէջ
գործերն այսպէս խառնակելէ
ու գէշցնելէ ետքը, եւ այս բա-
նը ես իսկ պատրաստ էի ընե-
լու 1866ին, Աւստրիոյ դէմ պա-
տերազմած ատենիս: Եթէ գոր-
ծերն գէշի դարձած ըլլային,
այի՛նք երեսով պիտի կորենային
մէկ մ'ալ Պերլինի մէջ երեւնա-
լու:»

Արհամարհոտ իշխանը Պ.
Թիւր Ֆալթի վրայ ալ կ'ընէ թէ
մեծ համարում մը չունի: Տե-
սէք ինչ կ'ըսէ այդ մտաւորն հա-
մար ալ. «Պ. Թիւր Ֆալթի դաշտ-
կառավարութեան տուած տե-
ղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ՛ իւր
ինձ հետ ունեցած մէկ խօսակ-
ցութեանը միջոցին չէ կրցիր
աչքին արտաքին բռնել, հարկ
է ինձ խօստովանել, կ'արէ Պիլ-
մարք իշխանը, թէ իրօք Պ.
Թիւր Ֆալթի լալիան դէմք մը առ-
նել ուղեով, ես ալ կրցածիս
չափ միջամտեցի զինքը, բայց
մէկ բանի մը վրայ շատ վստահ
եմ, այն է թէ՛ մէկ հատ ար-
տօր մը չթափեցի: Բոլոր ճիշդ
թափեց որ արտաքինէ, բայց
չկրցաւ յաջողիլ: Տարակոյս չը
կայ թէ՛ մեծ տպաւորութիւն
մը ընել կ'ուստար վրաս լալու
կատակաբեր մը խաղալով ինչ-
պէս կ'ընեն Բարիդի վստաստե-
նիւրը իրենց ունեղրացը վրայ:

Ես կատարեալպէս համազուած
եմ թէ, իր երկրին կացութիւնը
ևս առաւել սրտաճմիկ ու խղ-
ճալի ցոյց տալու համար, երե-
սը ճերմակ քսեր էր Ֆէրիէրի
մէջ ինձ տուած մէկ քանի այ-
ցելութեանցն առթիւ, գլխաւո-
րաբար երկրորդ անգամու ալ
ցելութեանը, նոյն օրը երկու
խաւ (գաւթ) դալկադոյն ներկ
մը քսած էր երեսը, որպէս զի
աւելի լաւ կատարէ սրտայուզ-
եալ և տառապեալ հայրենասի-
րի մը դերը: Չեմ ուզեր ժըխ-
տել թէ ինքն այ գիտցած չը-
լայ իւր գիրքը:

«Բայց սա քաղաքագիտա-
կան մարդ չէ, Պետք էր գիտ-
նալ ու հասկնալ թէ՛ դրացումն
ու քաղաքագիտութիւնն միա-
տեղ չեն կրնար ընթանալ, երբ
Մէցն ու Սթրասպուրկը ակնար-
կեցի թէ՛ ամենք մեր ձեռքը
պիտի մտային, Պ. Թիւր Ֆալթի
կարծեց թէ կատակ կ'ընէի կու-
ղէի իրեն պատմել ինչ որ ինձ
պատահեցաւ անգամ մը Պերլին
մոյշտակալաճառիմը խառնութե-
մով շատ կամած թիկնոց մը կու-
ղէի գնել, և երբ անդիւր ծայր
բարձր զին մը ուղեց ինչ մուշ-
տակալաճառն, ըսի իրեն թէ՛
— Պարոն, կարծեմ կատակ կը-
նէք, — Առաւտուրի մէջ երբէք,
պատասխանեց:»

Պ. Թիւր, որ Պ. Թիւր Ֆալթի
տեղն անցնելով, գերմանական
բանակակազմը գնաց հաշտու-
թեան բանակցութիւնը շարուն-
ակելու, նա ալ Տիւրիմաթ մը
չեղն իր ըստ կարծեաց Պիլմարք
իշխանին, որն որ հետեւեալ
դատաստանը կ'ընէ Պ. Թիւրի
վրայ:

«Այս մտաւոր, կ'ըսէ, վաղ-
պետ, նրբամիտ, հրապուրիչ,
մտացի և աշխուժութեամբ լի
ու հանճարեղ անձ մն է: — Բայց
միջամտութեան համար չունի
ոսկի հանճար: Այն անտիճան

դիւրացած է, այսինքն զգա-
ցականութիւնը այնքան փա-
փուկ է՝ որ տիրութեամբ չկրնար
բլլար բնաւ: Թէպէտ աւելի
կորովամիտ է և առաւել ար-
ժանեաց տէր քան զժիւլֆալը,
իսկ այդ տրուեստին համար
շինուած չէ: Սա իբրև բանակից
ինծի եկաւ՝ մինչդեռ Աթ-բա-
զարի միջնորդ մ'ալ բլլալու
չափ խորագիտութիւն չունէր:
Ծնւաւ մը կ'ընդունէր, կ'աւելի,
և իր այս զգացումն ալ անմի-
ջապէս յայտնի կ'ընէ: Ուղածիդ-
չափ գաղտնիք կրնաս տեղե-
կանալ ու իմանալ իրմէն: Ես
անանկ մ'ընի որ ինքն առանց
ղգալու թէ գաղտնիք մ'է յայ-
տնածը, խոստովանեցաւ թէ՝
Բարիզ 3 կամ 4 շաբաթուան
բաւելիք պաշարէն աւելի չու-
նէր:

Աւարտենք քաղաքածքնիս,
Սէտանի մէջ Նաբոլէօն Գ-ի վը-
րայ Պ.Պիլմարքի բրած մէկ քա-
նի խորհրդածութեամբը:

«Գաղղիացի Ռէյ զօրապե-
տը, կըսէ, որ եկաւ Նաբոլէօնի
նամակը Բրուսիոյ թագաւորին
յանձնելու, ամենամեծ քաղա-
քափառութեամբ և իբրև ճըշ-
մարիտ բարեկիրթ անձ մը վա-
րուեցաւ: Երբ Բրուսիոյ թա-
գաւորը այդ նամակին պատաս-
խանք գրելու կգրազէր, նոյն
պահուն գաղղիացի զօրապետին
հետ ունեցած մէկ խօսակցու-
թեանս միջոցին, զօրապետը յայտ-
արարեց թէ՝ հարկաւ այնքան
խիտ և ծանր անձնատուութեան
պայմաններ չպիտի դըր-
ուէին այսքան բազմաթիւ եւ
քաջարի բանակի մը վրայ: Այս
խօսքին վրայ ուստիս վեր վեր-
ցուցի, (նշան մը որով հասկը-
ցենել կուզէր իշխանը թէ՝ ինչ-
քան ալ բազմաթիւ բլլայ բա-
նակը և քաջ, պայմաններն ա-
տու չեն թեթեւանար): Ասոր վրայ
զօրապետն ինձ դառնալով ք-
սաւ թէ—«Փոխանակ այդպիսի
նուաւտացուցիչ պայմաններ
յանձն առնելու, բերդը կ'ալա-
թեցնենք, մենք ալ միատեղ
օղն ի վեր կ'ելնենք»: —Օգը
հանեցէ՛ք, ատի ձեր գիտնա-
լիք բանն է, պատասխանեցի
իւնիս:

«Հարցուցի զօրապետին թէ՝
Նաբոլէօն կայրը տակաւին
բուն մը կ'յուսար իւր բանա-
կէն, և թէ Մէջի մէջ դեռ իւր
հրամանացը կ'հնազանդէին մի
զօրապետը «այո», պատասխա-
տեց, և որովհետեւ վերջէն ես
ալ կրցայ համազօր լաւ այդ,
այն ատեն շիտակը խօսեցաւ:

«Հաստատապէս համոզուած
եմ, կըսէ Պ.Պիլմարք, որ եթէ
Նաբոլէօն կայսրն այն ատեն
հայտնութիւն կ'ընէր, ամա-
կաւին իւր գահուն վրայ կե-

ցած էր, և յարգուելով ալ կը
թագաւորէր: Բայց նա... Ես
ըսի ասկէ 16 տարի առաջ, այս
մարդ այն ատեն չուզեց հաւա-
տալ: Նա ապուշ ու զգայուն
մարդուն մէկն էր»:

Կ'թուէ թէ Պ. աբ Պիլմարք
ոչ մին եղած բլլալու է և ոչ
միւսը:

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն

Ազգ. երեսփ. ժողովը այսօր
նիստ պիտի ընէ:

Տեսէք իւր Օրակարգը և
դատեցէք թէ մեր ընդհ. ժողո-
վըն ինչ աստիճան ազգին կա-
րեւոր և կենսական խնդիրներու
վը կգրադի:

Օրակարգին առաջին խնդի-
րն է՝ Հիւանդանոցի նախորդ
Հոգաբարձութեան դէմ ժողո-
վըրդային հանրագիր մը:

Այս խնդիրն արդէն ինք-
նին լուծեալ է նախորդ Հոգա-
բարձութեան լուծմամբը, և
նորոյն հաստատութեամբը, եւ
թաղերով որ հանրագրին պա-
հանջումն իրաւացի եղած բլլայ
որն որ հոգաբարձութեան փո-
փոխութիւնը հետեւանք պիտի
ունենար, և այդ բանն արդէն
եղած է, հանրագրին դեռ նը-
կատողութեան չառնուած:

Ըսել է թէ այս խնդիրն իւր
կարեւորութիւնը կորուսած է:

Երկրորդն է՝ ընդհ. ժողովոյ
Ատենապետ Աւանեսան Ստեփան
բաշայի վարմանը դէմ Պէկեան
էֆ.ի ամբաստանութեանը նը-
կատմամբ նախաքննիչ յանձնա-
ժողովոյ բերած տեղեկագիրը,
որ նոյնան թուականէն ի վեր
կ'կենայ Դիւանին վրայ, որոյ
վրայէն հարիւրաւոր խնդիրներ
անցան գացին: Բայց սա դեռ
իբր խնդրոց միւրը՝ ցարդ կը
մնայ հոն:

Այս ալ կարեւոր և կենսա-
կան խնդրոց կարգէն չէ:

Վերջուր այս երկու խնդիր-
ներն, և ահա կ'տեսնենք որ
ընդհ. ժողովը փոքրամեծութեւ օ-
րակարգ մը չունի առջեւ, ուս-
տի զարմանալի է միթէ երբ
երբ երեսփոխանք զրադիւր
գործ չունենալով, ելնեն իրա-
րու գլուխ պատռեն, և չամա-
չին հրապարակաւ յայտարա-
րելու թէ՝ իրենք հոն ազգին
ամենէն կարեւոր և կենսական
գործերը տեսնելու համար նըս-
տած են:

Որո՞ք են այդ կենսական
խնդիրներն:

Տեսէք ժողովին Օրակարգը
և դատեցէք:

Եւ տակաւին ազգը բան կը
յուսայ այսպիսի երեսփ. ժողո-
վէ մը՝ որ միևնաչ օգին հետ կը
մաքառի:

Բայց շիտակը խօսելու հա-

մար, մեր երեսփ. ժողովը ոչ
այնքան Օրակարգի խնդիրնե-
րով, որչափ աւելի օր աւուր
բղխեալ միջադէպերով կգրադի,
հարկաւ միջադէպ մ'ալ կունե-
նայ այսօր նիստը պարագն ան-
ցուցած չբլլալու համար:

Բայց կենսական խնդիրնե-
րն...

Եւ ազատիկն թերեւ:

Տրագիկոնէն նոյմ. 16 թը-
ռականաւ, Թ. Խ. ստորագրու-
թեամբ նամակ մ'ստացանք ե-
րէկուան օրը, որն որ Առաջնոր-
դին եկեղեցին պատարագած
օրը՝ ելած անկարգութեան և
սորա հետեւանքն եղող անհա-
ճոյ դէպքին մանրամասնու-
թեանցը կ'վերաբերի:

Դժբաղդարար ստորագրու-
թեան տէր անձը մեզ անձա-
նօթ գորով, հարկ կ'համարիմք
հրաւիրել զինքը, որ իւր ստո-
րագրութիւնը՝ Տրագիկոնի մեզ
ծանօթ անձանց մէկուն ստո-
րագրութեամբը վաւերացնել
տալէն յետոյ՝ զրէ մեզ ինչ որ
հարկ կ'համարի գրել, որպէս
զի մեք ևս ըստ այնմ կ'որենամք
իւր գրութիւնը նկատողութեան
առնուլ, զի յիշեալ պատուար-
ժան նամակագիրը չգիտէ թե-
րեւ թէ՝ խմբագրական ունէ
նամակի մը ստորագրութիւնը
մինչև որ մեզ ծանօթ չլինի՝
ինք կրնար այդ նամակը նկա-
տողութեան առնուլ:

... Խմբագիր,

Անցեալ տարւոյ սպտմ. 4էն
ի վեր յատուկ մեր խնամակա-
լութեան յանձնուած և ուսում-
նասէր ազգայնոց ու թաղեցի
արժանալարդ հասարակութեան
նորոգողութեամբն և եթ ի-
րենց ընթացիկը մէջ յարատե-
ւող թաղիս երկսեռ վարժարտ-
նաց մեծաւ մասամբ աղքատիկ
260էն աւելի ուսանողաց տա-
րեկան հարցաքննութիւններն
յուսալիկայ բշէն (նոյմ. 27)
ամեն օր ժամ 4-6 և 7-10 մին-
չև չք. տեղի պիտի ունենան:

Հարցաքննելի իւրութեան են՝
կրօնադիտութիւն, աղղ. Պատ.
հայ. գաղղ. տաճկ. թուրք.
աշխհ. արմ. դժագ. գեղ. երթ.
դաշնակ և ասեղնագործութիւն:

Ուստի ներկայիս պատիւ
ունիմ հրաւիրել համայն ու-
սումնական և ուսումնասէր ազ-
գայիններն օր բարեհաճին ներ-
կայ գտնուել սոյն հարցաքնն-
ութեան ի քաջախելութիւն
երկսեռ ուսանողաց և ի իրա-
խոյստոյն դժուարին ձեռնարկիս:
Ընդունեցէք ելն:

Մնամ աղօթարար
23 նոյմ. 78 Խնամակալ Ս. Առ.
Ենթիւգարու և Հ. Կինչ. վրժնց.
Հմայի վ. Դմախան

Խ Ա Ր Բ Ե Ր Դ

Խաւերդու նամակին մնա-
ցորդը:

Այն ինչ Տնտեսական ժողո-
վոյ անգամը նոյն վոնքն եր-
թայով ծառերն կ'թուեն և երբ
2865ը կ'հասնին յայնժամ ար-
դիս վարդապետ իմանալով
կ'երթայ ազգու ղիմադրու-
թիւն մը կրնէ ցամաքմա լի
աղաղակելով թէ «ոչ Առաջնորդ-
կ'ճանչեմ ոչ ժողովական ոչ
Պատրիարք ինչ որ կուզէք այն-
պէս ըրէք և ինչ և ինչ»:

Այս ցաւառիթ պատասխա-
նք երբ կ'լսեն, այն ատեն նոյն
ժողովոց անգամը վրաւոր և
անպատուեալ կ'մեկնին իրենց
պատուոյ պաշտպանութիւնը պա-
հանջելու նկատմամբ, եւ ահա
ստոր համար էր որ հեռագրե-
ցին ի պարտու պատշաճ տնօրէ-
նութիւն:

Եւ որովհետեւ այսպիսի պա-
րագայնիւր Սարգիս վարդապե-
տի համար սովորութիւն եղած
է ոչ ապաքէն սոյն ծանրակը-
չիւ ամբաստանութիւններն իսկ
իւր անցեալ սահմանելի գործս-
ղութեանց իրական ապացոյց-
ներն են:

Ուստի Պ. Զոյրմար, պահ
մը անախառ դահէն վար իջնե-
լով ձեռքերնիւ խղճերնուդ վը-
րայ գրէք և ըստ այնմ Պետրոս
վարդապետի նման խաղաղասէր
հօր մը ղիմակը ձեր խաւարա-
միտ բաշխողութեւ միտեւ յան-
դգնեցէք: Ինչ որ ըսէք, ինչ
որ ալ զառանձէք, ի վերայ այ-
սըր ամենայնի նորա վերայ ա-
րատ մը տեսնուած չբլլալով հան-
դերձ՝ Խաւերդու արեւակ մահմե-
տական և ոչ մահմետական ժո-
ղովրդեան մեծագոյն մասին
համակրութիւնը առ ինքն դը-
րաւած է: Դուք Պետրոս վար-
դապետ Սարգիս վարդապետի
հետ բաղդատմամբ այս վերջի-
նը նախադաս կ'համարիք իբր
ոչ վտանգաւոր անձ, առանց
զգուշանալու ձեր եղբրակացու-
թեան, որ «սեռէ ի սեռ իմաս-
տասիրելու» չափ յառաջ կ'տա-
նի զձեզ:

Պ. Նամակագիր, թող սին
ճամարտակութիւններդ որ դը-
րողին պատիւ չբերելէն զատ՝
անպատուութեան հանգամանք
իսկ կ'կրեն, իրօք թէ հրատա-
րակութեան ապաքէնք բաց է
ամեն մարդոց համար, բայց այն
փշերով ալ լի է, իբր թղթա-
կից կուզես հրապարակ նետ-
ուիլ, բայց հետեւանք խորհե-
լու չափ հեռատեսութիւն ու-
նեցիր, ապա թէ ոչ այդ կեղծ
ու պատիւ և թերութեան ոչ
ազատ նամակներովդ Հայրենիք
ըրազրոյ վրայ արատ և փոխը
ստուէր մը պիտի ձգէք: Եւ այն-
ժամ նոյնպէս պիտի զգան զայն
ընթերցողը:

ՊԱՐՈՑՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԵՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւիկայի Աւելի Կոմիտէի
Տնօրէնի Ժողովոյ Կոմիտէի
(Շաբ. տես թիւ 345)

Այս երրորդ քաջ հասարակութիւնը որ միանալուն հաւասար արտօնութիւն և անոնց նման արքունի հրովարտական կարգեալ առանձինն Ազգապետ կամ Բաթրիք ոտացեր էր, կաթոլիկ Հայերէն կ'աղկանար, և նոյն Ազգապետական արքունի հրովարտական մէջ յիշուած Մելքիթ, Մարոնի, Ասորի, Գիւտանի, և այլ հասարակութիւններն ևս կաթոլիկ Ազգապետին հրովարտական մէջ յիշատակուելուն բուն պատճառը կ'ընդունէ որ Ռուս և Երմէնի հասարակութեան այլ ևս չկերտ բերելին նշանակելու համար եղած բլար, Զիտրդ և իցէ այն, ժամանակակից դէպքերուն մանր պարագայիցն իջնել չուզելով, այնուհետեւ բաժանումները յաճախելու սկսան, զոր առաւել ևս կ'ճեպէին, կերպէին մէկ կողմանէ վրայ եկած քաղաքական դէպքերը միւս կողմանէ՝ հասարակութեան մէջ ինքնօրէնութեան, և կամ տէրութեան հետ առանց միջնորդի, կամ ուղղակի յարաբերութիւն ունենալու բաղձանքը, զոր անշուշտ կը պահանջէին կրօնական տղատութիւն և հասարակային շահերը. ինչպէս ևս կ'առնուի փորձով մինչև հիմա. նոյն իսկ հաւաքութիւններն ևս՝ յոյսով մասին՝ նոր քաղաքականութիւն մը բռնած կերակար. Ասանկ Ռուս հասարակութեանէն քաղաքական դէպքերու պատճառաւ բաժնուել էին Ռուսները, Սէրպը, և նոյն իսկ Յունաստան, և թէ ըստ ազգապետութեան և թէ ըստ եկեղեցական կառավարութեան, ինչպէս նաեւ հուսկ ուրեմն Պոլսկարք. բայց ասոնք Եւրոպական Տաճկաստանի կ'աւտականին, Դառնալով նորէն յԱսիական Տաճկաստան, Բոսթանտանի հասարակութիւնը ևս ճանչցուած էր Բ. Դրան առջև, որ և ունէր արքունի հրովարտական կարգեալ գլուխ մը, Բոսթանտանի վէրիւի յորջորջմամբ. ասոր ևս վարչական մասը Հայ-բողոքականաց կ'աւտականի, թէ և Հայոցմէ զատուելի չազգայեցել ևս կ'գտնուի նոյնին մէջ, նմանապէս Եւրոպայի հասարակութիւն ևս պաշտօնական ճանաչումն ունեցաւ, ինչպէս նաեւ արքունի հրովարտական կարգեալ գլուխ մը՝ որ խախտապաշխ կանուանէր, Ասոնք մինչև նոյն տարին՝ ոչ պաշտօնական գերք ունէին, և ոչ

ուրիշ հասարակութեան մը մասը համարուած էին, Մելքիթ Դուաթիւներն ալ ճանչցուեցան Բ. Դրան և առանձին գերք և վէրիւ ունեցան. ասոնք Կ. Պոլսոյ մէջ Հայէպի կանուանին նմանապէս պաշտօնական գերք և վէրիւ ունեցան Սիւրիանի և Գիւտանի հասարակութիւնները, և այսպէս բազմացաւ պաշտօնական հասարակութեանց թիւը. Պաշտօնական կըսենք, վասն զի այս հասարակութիւնները յառաջագոյն կազմուած բլարով ինորոյ պաշտօնապէս կը ճանչցուէին, միայն բողոքականութիւնը նոր էր՝ և տէրութեան պաշտօնական ճանաչմամբ կ'աւտակէր հասարակութեանց կարգը. Մարոնիները իրենց ունեցած քաղաքական գերիցը յեցեալ, ոչ մէկ հասարակութեան մասն բլար յանձն առած են, և ոչ այս տեսակ պաշտօնական գերք մը ձեռք բերելու՝ հոգ տարեր. իսկ Լիբանանու արդի վիճակը ամենուն ծանօթ է. Հուսկ ուրեմն նաեւ (Եւրոպայէն Տաճկաստանի մէջ) Պոլսկար կաթոլիկ հասարակութիւնն պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ.

Հարուսակելի

ՀԵՌԱՅԻՐԱՆՈՒՐ

Հոնորա Ե դկտմ:

Ռօպէրթ զօրապետը մեծ յաղթութիւն մը վաստակեցաւ Աֆղանաց վրայ Բէյվարի և Գոթուի կիրճերուն մէջ. Ամբողջ թիւղանութներն գերի առաւ թշնամոյն, որն որ մեղեալ ու վիրաւոր մեծ կորուստ ունեցեր է. Անգղիական զօրքերն իրենց կողմէն ընդամենը 80 հազար ունին մեռած կամ վիրաւոր:

Հարթիկիթը մարգիդին հրաւիրանքը, ազատական (ուրիկ) կուսակցութեան գլխաւոր անդամները ի ժողով գումարեցան, խորհրդակցելու համար թէ ինչ ընթացք բռնելու են խորհրդաբանը բացուելուն, Որոշուեցաւ թէ՝ բացման դաճակալական ճառին ի պատասխանի քուէարկելի Ուղերձին մէջ բնուելու և բարեփոխում մը չառաջարկին, այլ թէ՝ Աֆղանիստանի պատերազմին համար ուղղուելիք արտաքին կարգի ծախուց վերջը առանց մեղքելու, ընդդիմադիր մասը սոսկ այս պատերազմին համար կառավարութեան քաղաքականութիւնը մեղադրող առաջարկ մը պիտի ներկայացնէ:

Թայմը կ'ձանուցանէ թէ՝ սոյն պատերազմին համար ուղուած ծախուց վերջը՝ մէկ միլիոն անգղ. ոսկին պիտի չափեն:

Ռ. Բէթէրսպուրի Կ.— Աղէկ սանդը կ'այսրն այսօր քաղաքը հասնելով, եռանդաւոր ուրիշ խորհրդաւր ընդունուեցաւ:

Լահոր Կ.— Պրաուն զօրապետին հրամանատարութեան ներքեւ գտնուող բանակին Մաք-Ֆէրսթի զօրագունքը յառաջ քաշեց մինչև Ռօպալդ. Խայպէրի գետը թաքցնէ ալ անդին. — Տաքքայի մէջ ամենայն ինչ հանդար է.— Ալիմուստի հետ հաղորդակցութիւնը վերադարձ հաստատուեցաւ. — Խայպէրի կիրճին վրայօք ունէ լուր չկայ:

Այս առաջը հաւանք

Լոնտոն Ե.— Խորհրդարանն քաջուեցաւ այսօր. Թագուհոյն ճառը կըսէ թէ, Խորհրդարանը գումարեց հաղորդելու համար իրեն ըստ օրինի Աֆղանիստանի պատերազմին վերաբերեալ դրութիւններն, որ յառաջ եկաւ Լիբիին մեղքմամբ, անգղ. դեռ պանութիւնն ընդունին և փոխարինական հատուցման վերջնազրին անպատասխանի ձգելով. — Թագուհին կ'հաւատէ յաւարտ բանի թէ օտար աէրութեանց հետ յարաբերութիւնը լաւ են, և իրաւունք ունի հաւատալու թէ Պերլինի դաշնագիրն ալ պիտի գործադրուի:

Լոնտոն Ե.— Երեսփ. Խորհրդարանին մէջ Պ. Սթանհօք պահպանողական երեսփոխանը ծանոյց թէ պիտի առաջարկէ որ Աֆղանիստանի պատերազմի ծախքը Հնդկաստանի վրայ միայն բեռնուի:

Լոնտոն Ե.— Թայմը կըսէ որ Բէթէ անգղ. զօրքերն Բէյվարը դրաւեն, պատերազմին նպատակը ձեռք բերուած կըլայ:

Պոմպէ Ե.— Զոռոյ կայ թէ Բէյվար առնուել է, կը մնայ գործն այս լրոյն ստուգուելուն:

Լահոր Ե.— Գորումի անգղ. բանակը Բէյվարի կիրճը գրաւելով, թշնամոյն բոլոր թիւղանութներն ալ առաւ, Աֆղանք մեծ կորուստ կրեցին:

Պերլին Ե.— Վիլհէլմ կայսրն Պերլին հասնելով ուրախութեամբ ընդունուեցաւ. Պաշտօնական Օրաթերթը կ'ձանուցանէ թէ կայսրը կառավարութեան սանձը նորէն ձեռք կառնու:

Բարիզ Ե.— Պորսային մէջ արժէթը բերն բարձրացան Աֆղանիստանի մէջ Անգղիացւոյ վասակած յաղթութեանց վերայ:

Բարիզ Ե.— Մօնիթէօր Իւնիվերսի կըսէ թէ Աթէնքի գաղղ. դեպքերը հրաման ստացեր է Կ. Պոլս կըլտալ, դեռ պանտան գործերը վարելու համար, Պ. Ֆուրնիէի բացակայութեանը միջոցին:

ԴԻՍՄԱԿԱՆ
Այս առաւօտ բացուեցաւ 13.04
Թղթադրամ 353.00
Բումէլի 46.25

ՎԵՐՁԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՏ. Սուրբանը երէկ Պայրամին տօնին առթիւ, առանց ըստ սովորութեան Այա-Սօֆեայի կամ Սուրբան Ահմէտի մզկիթը երթալու, հանգիստ արարողութիւնը Տօլմա պահճէի մզկիթը կատարեց, և ապա պատար վերադարձաւ:

Նախարարը և բարձրաստիճան պաշտօնավարը ետքէն ելլողը պալատը գնացին Պայրամի շիրհաւորութեան առթիւ յարգանքին մատուցանելու:

Կիմանամը թէ՝ շիրհաւորութիւններէն յետոյ, նախարարը ՎԵՏ. Սուրբանին նախագահութեանը ներքեւ պաշտօնէից Խորհրդոյ առաջին նիստը գումարեր են, և բաւական երկար ատեն տեւեր է Խորհրդակցութիւնին:

— Միջերկրական անգղ. նաւատորմին հրամանատար Ամիրալ Բ. Հօրնպի, և Էրտէքի անգղ. նաւատորմին մեկ քանի բարձրաստիճան սպայներն առջի օր Հէլիքէն շոգենաւով մայրաքաղաքը հասան, երէկ ալ ասկէ մեկնելու են Նիկոմիդիոյ կողմը քիչ մ'ատեն որորդութեան երկելու... Զէրքէզներէն պահպանուելու համար միջոցներ ձեռք առնելու են արդեօք, թէ ընելիք որոշուին մէջ՝ Զէրքէզ ալ պիտի գտնուուի:

— Մեծ եղարդոս թունուղջի Խայրէտալին բաշային ընտանիքը, որոյ առջի օր մայրաքաղաքը հասնելը ծանուցինք, արքայունի շոգենաւով նաւահանգիստ հասնելուն պէս, պստատան յառուկ մակը կնիք շոգենաւուն մօտեցեր, և ընտանիքն տնկելով ուղղակի Դուրու չէլմէ Խայրէտալին բաշայի բնակութեանը յառկացեալ ծովեզերեայ ապարանք տարեր են:

— Առջի օր անգղ. մեծ շոգենաւ մ'ալ մայրաքաղաքը մեկնեցաւ 2000 չափ գաղթական տանիլ Ասորեստանի ծովեզերքը հանելու:

— Թրնօլարի մէջ դկտմ. 15/27 Պուլկարաց աղղ. ժողովը գումարուելով նոր պատրաստուած Պուլկարի վարչական սահմանադրութիւնը պիտի ընդունի, և իւր իշխան ընտրելէն յետոյ նիստերը պիտի դադարեցնէ:

— Երէկ երեկոյան դէմ իւսկիւտար Թօք-Թօշ բսուած տեղը հրդհհի դէպք մը պատահելով, միկ տուն այրելով կրցեր է առաջըն առնուիլ:

